

Branş Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerini İncelenmesi

Hasan KILIÇ

hsnklc414@gmail.com

Orcid: 0009-0002-2390-0928

Milli Eğitim Bakanlığı

Nuri ÖZÇELİK

nozcelik03@gmail.com

Orcid: 0009-0006-5250-2549

Milli Eğitim Bakanlığı

Ali ALTUN

karahisari1983@gmail.com

Orcid: 0009-0003-7190-9887

Milli Eğitim Bakanlığı

Rasim BAYINDIR

rasimbayindir@gmail.com

Orcid: 0009-0002-4542-3528

Milli Eğitim Bakanlığı

Atıf: Kılıç, H., Özçelik, N., Altun, A., Bayındır, R., (2024). Examining the Reflective Thinking Tendencies of Branch Teachers. International Journal of Original Educational Research, 2(1), 248-.262.

ÖZET

Öğretmenler özellikle de branş öğretmenlerinin çağdaş, özgür bir sınıf ortamı oluşumuna imkân veren yöntem, teknik ve etkinlik uygulamaları bu düşünme türlerinin gelişmesinde önemli bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu kadar önemli bir sorumluluğu olan ve geleceğe yön veren branş öğretmenleri olarak görev yapacak branş öğretmeni adaylarının yaratıcı ve yansıtıcı düşünme eğilim düzeyleri ne durumda olduğu bilinmemektedir. Araştırmanın amacı, ilkokullarda görev yapan branş öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerini belirlemektir. Araştırma sonuçlarına göre, branş öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin tatmin edici seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin öğrencilerinin düşüncelerine önem verme konusunda en fazla yansıtıcı düşünme eğilimi sergiledikleri gözlemlenmiştir. Yaratıcı ve yansıtıcı düşünme arasındaki ilişkinin açıklanması açısından araştırmanın gelecekteki çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen yetiştirme konusunda öneriler sağlamak ve öğretmen adaylarının üst düzey düşüncelerine yönelik bir bilinç oluşturulmasına katkı sağlaması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı Düşünme, Öğretmen.

Examining The Reflective Thinking Tendencies Of Classroom Teachers

ABSTRACT

It is possible to say that teachers, especially subject teachers, have an important role in the development of these thinking types with their methods, techniques and activity practices that enable the formation of a modern, free classroom environment. However, it is not known what the creative and reflective thinking tendency levels of prospective branch teachers who will serve as branch teachers who have such an important responsibility and who shape the future are. The aim of this study is to determine the reflective thinking tendencies of subject teachers working in primary schools. According to the results of the research, it was determined that the reflective thinking tendencies of branch teachers were at a satisfactory level. When the findings were analyzed, it was observed that teachers exhibited the highest reflective thinking tendency in terms of giving importance to the thoughts of their students. The study is expected to contribute to future studies in terms of explaining the relationship between creative and reflective thinking. In line with the findings obtained from the research, it is thought to provide suggestions on teacher training and to contribute to creating an awareness of teacher candidates' high-level thinking.

Keywords: Reflective Thinking, Teacher.

GİRİŞ

Reflektif düşünme yeteneğine sahip öğretmenler, karşılaştıkları durumları sorgulayarak sürekli olarak kendi öğrenme ve öğretme süreçlerini değerlendirirler. Bu süreçte, olaylara farklı açılardan yaklaşarak kendilerini denetlerler ve gerektiğinde düzeltmeler yaparlar. Bu süreç hiç bitmeyen bir döngüdür ve öğretmenler, öğrenme ortamlarında attıkları her adımı gözden geçirmek zorundadırlar. Bu, öğretmenin gelişimini desteklerken aynı zamanda öğrencilerin daha kalıcı bir şekilde öğrenmelerini sağlar. Öğretmenlerin reflektif düşünme becerisini bir zorunluluk olarak görmeleri önemlidir ve bu becerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi için yapılan çalışmaların değeri büyüktür.

Bu çalışma, ilkokul branş öğretmenlerinin öğrencilere yansıtıcı düşünme yetenekleri kazandırma ve kendi öğretmenlik becerilerini geliştirme çabaları açısından kritik olan yansıtıcı düşünme eğilimlerini belirlemek açısından büyük bir öneme sahiptir.

Yansıtıcı öğretmenler, öğrencilerinin sorunlarını çözebilme yeteneklerini geliştirmeye ve onların duyarlı, özgür ve demokratik bireyler olarak yetişmelerine önem verirler. Bu süreçte öğretmenler, sadece yönlendirici bir rol üstlenirler ve öğrencilerine özgür bir ortam sağlarlar (Ersözlü, 2008). Yansıtıcı öğretmenler, öğrencilerini yaratıcı ve üretken bir şekilde yetiştirmeye yardımcı olmak için Bloom'un taksonomisindeki en yüksek seviyelere ulaşmalarına destek vererek, yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmaya odaklanmaktadır. Bu, geleceğin yenilikçi nesillerinin gelişimine önemli bir katkı sağlar (Duban ve Yelken, 2010).

Bu bilgilere dayanarak, öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin belirlenmesinin, öğrencilerde bu becerilerin geliştirilmesi ve öğretim sürecinin etkinliğinin sağlanması açısından kritik bir faktör olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu yaklaşımdan yola çıkarak, branş öğretmenlerinin eğitim ortamlarında gerçekleştirdikleri etkinlikleri, kullandıkları yöntemleri, teknikleri ve stratejileri doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri, elde ettikleri eğitim verilerini doğru bir şekilde yorumlayabilmeleri ve uygulamalarını sürekli olarak geliştirebilmeleri için önemli bir değişken olarak kabul edilen yansıtıcı düşünme eğilimlerinin seviyesini belirlemek, bu araştırmanın ana problemi olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada, öğretmenlerin yansıtıcı düşünme süreçlerini anlamak amacıyla oluşturdukları metaforlar da incelenmiştir. Bu bağlamda, yapılandırmacı yaklaşıma dayanan öğretim programlarını uygulayan öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerindeki farklılıklar incelenmiş ve literatürde tartışılmıştır. Bu çalışma, yapılandırmacı eğitim anlayışına sahip olan öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin belirlenerek, mevcut duruma ilişkin bir perspektif sunmayı ve elde edilen bulgular doğrultusunda bu eğilimleri geliştirmek için çözüm önerileri oluşturmayı amaçlamaktadır.

Yansıtıcı Düşünme ve Eğitim

Yansıtıcı düşünme, eğitimde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin temel bir unsuru olarak kabul edilir. Bu düşünme tarzı, öğrenme süreçlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Eğitim ve öğretim sürecinde, yansıtıcı düşünme veya fikir, öğretmenlerin öğretme ve öğrenme tekniklerini değerlendirme, ortaya çıkan zorlukları aşma ve gelişim için stratejiler belirleme sürecidir (Yıldırım, 2019: 11). Ek olarak, öğretmenlerin mesleklerinde ilerlemeleri ve değişime ayak uydurmaları için diğer meslektaşlarıyla sürekli etkileşim halinde olmaları beklenir. Öğretmenlerin, deneyimlerini paylaşmaları ve düşünce alışverişinde bulunmaları, sürekli iletişim halinde olmaları, kendi performanslarını ve meslektaşlarının performansını değerlendirmelerine, gelişmelerini teşvik etmelerine ve olumlu yönde değişmelerine yardımcı olur (Ünver, 2003).

Yansıtıcı düşünme yöntemlerini benimseyen bir öğretmen, eğitimin hedeflerini, araç ve gereçlerini, yöntemlerini sürekli olarak gözden geçirir ve bu süreçte kendi fikirlerine ve uygulamalarına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır. Öğretmen, eleştirilere açık olması sayesinde bu geri bildirimleri olumlu bir şekilde değerlendirir. Bu yaklaşım, yapılandırmacı öğrenme felsefesinin temelini oluşturur (Alp ve Taşkın, 2008). 2005 ilköğretim programının incelenmesi, öğretmen ve öğrenci perspektiflerinde yansıtıcı düşünmenin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Öğretmenler, öğrenme ve öğretme süreçlerini düzenlerken yapılandırmacı bir yaklaşım benimsemeli ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek için açık uçlu ve düşünmeye teşvik edici sorular sormalıdır. Ayrıca, öğretmenlerin araştırmacı, öngörülü, işbirlikçi, sabırlı, meraklı ve kendini sürekli yenileyen bireyler olmaları beklenmektedir. Yansıtıcı eğitim anlayışına göre, öğrenciler yansıtıcı düşünme yeteneklerini geliştirdikçe öğrenme hedeflerini belirleyebilir, öğrenmelerinden sorumlu hissedebilir, hatalarını düzeltebilir ve olumlu davranışlarının farkına varabilirler. Ayrıca, kendi davranışlarını düzenleyebilirler (Ünver, 2003). Yapılandırmacı düşünceyle oluşturulan ders

temaları, bireyleri sürekli düşünmeye teşvik eder, farklı perspektiflerden anlamaya yönlendirir ve deneyimlerini anlamlandırarak kontrol etmeye yardımcı olur. Bu şekilde, öğrencilerin dinamik, karar alabilen, sorgulayan, araştıran, keşfeden ve düşünebilen bireyler olarak gelişmelerini sağlayacak etkinliklere odaklanılır. Değerlendirme sürecinde, kavram haritaları, disiplinler arası projeler, proje görevleri, ürün dosyaları, kendi kendini değerlendirme araçları, performans görevleri ve akran/grup değerlendirmeleri gibi çeşitli ölçme değerlendirme araçları kullanılarak süreç ve sonuç değerlendirilir. Bu değerlendirme yöntemleri süreçte önemli bir vurgu yapar. Bu uygulamalar, yapılandırmacı bakış açısına uygun olup aynı zamanda yansıtıcı düşünmeyi teşvik eden etkinlikler içerir ve öğrenme ortamını geliştirir.

Eğitim sürecinde yansıtıcı düşünme yeteneğine sahip öğretmenler, öğrencilerinin düşünme becerilerine katkıda bulunmanın yanı sıra kendi profesyonel görüşlerini de geliştirir ve dönüştürürler. Dewey'e (1933) göre, yansıtıcı düşünme, herhangi bir konunun aktif, sürekli ve dikkatli bir şekilde düşünülmesidir. Rodgers (2002) ise yansıtma sürecini, uygulamadan teoriye ve teoriden uygulamaya dönüşümlü bir şekilde ilerleyen bir süreç olarak tanımlamaktadır (akt. Ünver, 2003).

Yansıtıcı düşünme, eğitim-öğretim sürecinde öğretmenlerin ve öğrencilerin katılmak zorunda oldukları bir süreçtir. Bu süreç, öğretmenin öğrenme ve öğretim metodolojisi ile ilgili olumlu veya olumsuz durumları belirlemek ve çözmek için kullanılır. Ayrıca, öğretmenler kendi mesleki gelişimleri için diğer meslektaşlarıyla sürekli iletişim halinde olmalıdır. Deneyimlerini paylaşmak ve fikir alışverişi yapmak, öğretmenlerin kendilerini ve diğer meslektaşlarını değerlendirmelerini ve bu sayede gelişmelerini sağlar (Ünver, 2003).

Yansıtıcı düşünmeyi kullanan bir öğretmen, eğitimin hedeflerini, araç-gereçlerini ve yöntemlerini sürekli olarak gözden geçirir ve değerlendirir. Bu öğretmen, kendi görüşlerine ve öğretim uygulamalarına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır ve bu eleştirileri yapıcı bir şekilde değerlendirir. Bu nitelikler aynı zamanda yapılandırmacı yaklaşımda da önemli bir yer tutar (Alp ve Taşkın, 2008). 2005 ilköğretim müfredatı incelendiğinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin öğrenme ve öğretim sürecinde yansıtıcı düşünmeye odaklandığı görülmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin üst düzey düşünme yeteneklerini geliştirmek için yapılandırmacı yaklaşımı benimseyerek açık uçlu ve düşündürücü sorular sormaya önem vermelidir. Ayrıca, öğretmenlerin araştırmacı, öngörülü, işbirlikçi, sabırlı, meraklı ve sürekli gelişen bireyler olmaları beklenir. Yansıtıcı eğitim sistemi çerçevesinde öğrenciler, kendi öğrenme hedeflerini belirleyebilir, öğrenmelerinden kendileri sorumlu olabilir, hatalarını düzeltebilir, olumlu davranışlarını teşvik edebilir ve düşüncelerini özgürce ifade edebilirler (Ünver, 2003). Bireyi sürekli olarak düşünmeye, farklı perspektiflerden bakmaya ve kendi yaşadığı süreci yorumlamaya teşvik eden ders konuları, yapılandırmacı anlayışa uygun olarak hazırlanır. Bu sayede öğrenciler, etkin, karar verici, düşünen, araştıran, sorgulayan ve öz değerlendirme yapabilen bireyler olmaları için çeşitli etkinliklere katılırlar. Değerlendirme sürecinde, kavram haritaları, ürün dosyaları, öz değerlendirme formları, performans görevleri, akran ve grup değerlendirmesi, proje ödevleri ve diğer alternatif ölçme değerlendirme araçları gibi çeşitli araçlar kullanılır. Bu uygulamalar, yapılandırmacı görüşe uygun olarak düzenlenmiş olup yansıtıcı düşünmeyi teşvik edici etkinlikleri içerir. Değerlendirme sürecinde, hem süreç hem de sonuç birlikte değerlendirilir.

Öğretmenlerin, öğrenme-öğretim sürecinde sınıf içi uygulamaları değerlendirme ve uygulama sırasında aldıkları kararları etkileyen faktörleri bilinçli bir şekilde ifade etme becerileri, yapılandırmacı yaklaşıma göre önemlidir. Bu bilgilere dayanarak, öğretmenlerin sürekli olarak uygulamalarını değerlendirme ve geliştirme çabası içinde olmaları gerekmektedir. Yansıtıcı düşünce, öğretmenlerin öğrenme-öğretim sürecinde etkin bir şekilde kullanmaları gereken bir araç olarak ortaya çıkmaktadır (akt. Alp ve Taşkın, 2008).

Eğitim ve öğretim sürecinde reflektif düşünme kabiliyetine sahip öğretmenler, öğrencilerinin düşünme süreçlerine katkı sağlamanın yanı sıra kendi mesleki gelişmelerini de

desteklerler. Dewey (1933) düşünceyi, belirli bir konuda sürekli ve dikkatli bir biçimde aktif olarak düşünme olarak tanımlamıştır. Rodgers (2002) ise yaptığı araştırmada, yansıtmanın teoriden uygulamaya ve uygulamadan teoriye dönüşen bir süreç olduğunu gözlemlemiş ve açıklamıştır (akt. Ünver, 2003).

Eğitim programlarının hedeflediği öğrencilerde aranan bir nitelik, reflektif düşünme yeteneğidir. Çünkü öğrenciler, mezun olduklarında toplumsal yaşamda çeşitli zorluklarla karşılaşacak ve karar vermek zorunda kalacaklardır. Reflektif düşünme, öğrencilerin hayatları boyunca karşılaşacakları sorunları çözmelerine yardımcı olacak doğru kararlar almalarına katkıda bulunur. Başka bir deyişle, öğrencilerin ömür boyu öğrenmelerini sağlar. Ayrıca, sınıf içinde reflektif düşünme becerilerinin kullanılmasıyla öğrencinin ürünlerinin kalitesinin artabileceği düşünülmektedir. Öğrenme ortamlarının reflektif düşünme becerilerinin geliştirilip kullanılacağı yerlerde, öğretmenlerin rolü büyüktür. Bu sebeple, öğretmenlerin sadece öğrencilere örnek olmakla kalmayıp aynı zamanda reflektif düşünme becerilerini kullanarak sürekli olarak öğretim sürecini geliştirmeye odaklanmaları önemlidir (Dobrucalı, 2023: 120).

Yansıtıcı Düşünmenin Eğitimdeki Rolü

Yansıtıcı düşünme, öğrencilerin geçmiş deneyimlerinden faydalanarak kendi öğrenme süreçlerini gözlemleyip geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantılar kurarak anlamlandırmalarını sağlayarak, mevcut durumda değerli bilgiler elde etmeleridir (Tan ve Goh, 2008). Yansıtıcı düşünen bir öğretmen, eğitim öğretim sürecinde rehberlik rolü üstlenir ve öğrencinin düşünce yapısının gelişimine katkıda bulunarak eğitimi anlamlı hale getirir. Bu süreçte ortaya çıkan sorunlara çözüm odaklı bir yaklaşım sergiler.

Yansıtıcı düşünen bir öğretmen, ne yapılması gerektiğini, neden yapılması gerektiğini ve ne zaman yapılacağıyla ilgili bilgiye sahip olup doğru kararlar veren bir öğretmendir (Saylan, 1991: Akt. Altınok, 2002). Öğretmenler, toplumun gelişimine katkı sağlayarak sorumluluk sahibi ve kendi kararlarını verebilen bireylerin yetişmesine destek olmaktadır. Öğretmenlerin, kendi hatalarını fark edebilen ve kendilerini eleştirebilen bir tutum sergilemeleri, tecrübelerini kullanarak öğrencilerin kaliteli bir eğitim almasını sağlar ve böylelikle toplumun eğitim standartlarını yükseltirler.

Yansıtıcı düşünme uygulamaları, eğitimde öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımın oluşmasına olanak tanır. Bu uygulamalar, öğrencilerin kendi düşüncelerini keşfetmelerini, deneyimlerini değerlendirmelerini ve öğrenme süreçlerini daha derinlemesine anlamalarını sağlar (Tank, 2000: Akt. Tok, 2008). 2005 yılından beri yapılandırmacı yaklaşımla eğitim verilmesiyle, öğrenciyi merkeze alan bir sistem oluşmuştur. Artık geleneksel sistemde olduğu gibi öğretmenin hazır bilgiyi sunup öğrencinin pasif olduğu bir yapıdan ziyade, öğrencinin aktif rol alarak bilgiyi sorgulaması ve kendi anlayışına göre biçimlendirmesi hedeflenmektedir.

Yansıtıcı öğretmenler, eğitim-öğretim sürecinde önemli roller üstlenmektedir. Sınıf içinde yansıtıcı uygulamaları sistemli bir şekilde gerçekleştiren öğretmenler, toplumların kalkınmasında da önemli bir etkiye sahiptir.

Yansıtıcı uygulamanın yararları aşağıdaki maddelerde sıralanmıştır (YorkBarr ve diğerleri 2006).

- Meslek hayatına yeni giren öğretmenlere ve yeni rol alan eğitimcilere örnek olma,
- Deneyimli eğitimcilere devamlı öğrenme avantajı sağlama,
- Uygulamalar ve teoriler arasında bağlantı kurma,
- Profesyonel davranarak ifadelerini geliştirme,
- Dışarıdan yaptırımlara engel olma.

Yansıtıcı Düşünen Öğretmen Özellikleri

Toplumun geleceği, çocukların nasıl yetiştirildiğiyle yakından ilişkilidir. Çocukların yetişmesinde, öğretmenlerin rolü büyüktür ve öğretmenlerin yetiştirilmesinde, eğitim kurumlarının kalitesi önemli bir faktördür. OECD'nin (1994) yaptığı araştırmada, öğretim standartlarının ve niteliğinin artırılması üzerine yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin öncelikle kendi refleksif düşünme becerilerini geliştirmelerinin önemi üzerinde durulmuştur (Yıldırım, 2019: 11).

Yansıtıcı düşünme, sınıf içindeki zorlukları ele alıp çözen, çevreyi dikkate alan öğretim programlarına katkıda bulunan, okul ve program değişikliklerinde etkin rol alan ve öğretim becerilerini sürekli geliştiren bireyler olarak tanımlanabilir (Zeichner ve Liston, 1987: Akt. Erginel, 2006).

Eğitimdeki dönüşüm sürecinde, öğretmenlerin sürekli olarak gelişime açık olmaları kritik bir öneme sahiptir. Yansıtıcı düşünen öğretmenler, meslek hayatlarında sürekli bir öğrenme süreci içindedirler ve bu süreçte geçmiş deneyimlerinden faydalanarak ilerlerler. Bu yaklaşım, hem kendi kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlar hem de topluma daha etkili bir şekilde hizmet etmelerini sağlar. Özellikle rehberlik rolleriyle öne çıkan öğretmenlerin bu düşünce yapısına sahip olması, yetiştirdikleri öğrenciler üzerinde olumlu bir etki yaratır. Son dönemlerde yapılandırmacı eğitim anlayışının ön plana çıkmasıyla birlikte, öğrencilerin aktif bir şekilde katılım gösterdiği, yansıtıcı düşünmeye dayalı bir eğitim anlayışı daha fazla önem kazanmaktadır (Temel, 2017: 26). Yansıtıcı öğretmenler, öğretim süreçlerinde hatalarını tanıyabilir, sorunları çözebilir ve öğrencilerinin başarısı için sorumluluk alırlar (Ünver, 2003). Öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alarak, onları kapsamlı bir şekilde tanıyan öğretmenler, eğitim süreçlerini kişiselleştirerek öğrencilerine daha etkili bir şekilde öğretim sunarlar. Yansıtıcı bir öğretmen, eylemlerini gerçekleştirirken neden-sonuç ilişkisini göz önünde bulundurarak hareket eder. Onun için eylemin gerçekleşme süreci değil, sonuçları önemlidir. Eylem sırasında karşılaşılan sorunlarla başa çıkabilmek adına çeşitli yöntemler deneyerek eğitimin etkinliğini artırmaya çalışırlar (Temel, 2017: 26).

Toplumun ilerleyişinde çocukların yetiştirilme şekli, öğretmenlerin eğitimi ve öğretmen yetiştirme kurumlarının niteliği ve programlarının etkisi büyük öneme sahiptir. OECD (1994) tarafından yapılan bir araştırmada, eğitim kalitesinin artırılmasında öğretmenlerin öncelikle kendi düşünme becerilerini geliştirmelerinin önemi vurgulanmıştır (Gelen, 2002). Eğitim-öğretim sürecinde birçok faktör rol oynar, ancak Crawford, Saul, Mathews ve Makinster (2009) öğretmenin bu süreçte büyük bir rol oynadığını vurgular. Donanımlı okullar ve çağdaş programlar önemli olsa da, en önemli faktör öğretmendir. Öğretmenler, bilgiye ulaşmada öğrencilere rehberlik etmeli, alanlarında gelişmeleri takip etmeli ve değişimi yönetme becerilerini geliştirmelidir. Ayrıca, meslektaşlarıyla işbirliği yapmalı ve ilgili tüm paydaşlarla etkili iletişim kurmalıdırlar. Bu nedenle, öğretmenlerin rolü, eğitimin temelini oluşturur.

Dewey (1933) tarafından ileri sürülen görüşe göre, öğretmenlerin profesyonel gelişimi, bilimsel ve yansıtıcı bir yaklaşım ile şekillenebilir. Öğretmene deneyimlerini düşünme ve değerlendirme fırsatı verildiğinde, öğrencilerin eylemlerini anlama süreci daha da kolaylaşır. Yansıtıcı bir öğretmen sadece çözümler arayarak değil, aynı zamanda eylemlerinin etkilerinin ve kökenlerinin farkında olarak, her gün rutin bir şekilde davranmaz. Bunun yerine, öğretmen, uygulamalarından ve öğretim tekniklerinden yeni anlamlar çıkarmaya çaba gösterir. Dewey'e göre, yansıtıcı düşünceyi kullanmayan öğretmenler, bilinçsizce geçmiş öğretim uygulamalarını tekrar etme eğilimindedir. Öğretmenlere yansıtmayı öğretmek ve mesleki gelişimlerinde bu beceriyi edinmeleri konusunda motivasyon sağlamak son derece kritiktir (akt. Tok, 2008).

Temel özelliklere ve beklenen davranışlara odaklanan bir bakış açısıyla, yansıtıcı düşünen bir öğretmenin karakteristikleri ve göstermesi gereken tutumlar şunlardır. Öğretim sürecini sürekli olarak değerlendiren bu öğretmen, kullanılan yöntemleri ve araçları titizlikle

gözden geçirerek uygun kararlar alır. Ayrıca, eleştirilere açık bir zihniyetle hareket eder, kendi görüşlerini ve sınıf uygulamalarını eleştirel bir şekilde değerlendirir. Gelen eleştirilere karşı düşünceli bir yaklaşım sergiler ve çözüm odaklı alternatifler üretir. İçten ve samimi bir tutumla, öğrencilerin zihinsel, duygusal ve fiziksel sorunlarına karşı duyarlıdır, bu sorunları çözmek için aktif çaba sarf eder.

Entelektüel sorumluluk anlayışına sahip olan yansıtıcı öğretmen, alınan kararların olası sonuçlarını dikkate alarak kısa ve uzun vadeli planlamalarını yapar. Yansıtmayı sadece bir görev değil, aynı zamanda kişisel bir motivasyon kaynağı olarak değerlendirir ve bu süreçten mutluluk duyar. Geleceği öngören bir bakış açısıyla, öğrencilerini dış dünyaya hazırlar ve onların geleceği için çaba sarf eder. Öğrencilerin benzersiz eğitim ve duygusal ihtiyaçlarına duyarlıdır, kendi kişisel amaç ve davranışlarını sorgular. Öğretim hedeflerini, yöntemlerini ve materyallerini sürekli olarak gözden geçirir, böylece sürekli iyileşme ve öğrenci odaklı bir öğretim ortamı oluşturur (Norton, 1997).

Yansıtıcı öğretmenler, öğrencilerinin problem çözme yeteneklerini geliştirmelerini ve birbirlerine, çevrelerine karşı duyarlı, anlayışlı ve önyargısız bir tutum benimsemelerini arzularlar. Rehberlik rolünde olan bu öğretmenler, öğrencilerini bilgiye ulaşmalarında yönlendirir ve düşüncelerini özgürce paylaşabilecekleri destekleyici ortamlar yaratırlar.

Yansıtıcı öğretmenler, öğrencilerine yansıtıcı düşünme becerileri kazandırmaya odaklanarak, bu sayede analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme yeteneklerini desteklerler. Öğrencilerin bu becerileri geliştirmesi, üretken toplumlar için arzulanan vatandaşların yetişmesine önemli bir katkı sağlar. Bu öğretmenler, sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerini kendi düşünme süreçlerini anlamaları ve geliştirmeleri konusunda teşvik ederler. Bu yaklaşım, öğrencilerin sadece bilgiyi ezberlemek yerine, onu anlamalarını, sorgulamalarını ve yaratıcı bir şekilde kullanmalarını destekler (Duban ve Yelken, 2010). Eğitim sisteminin her kademesine ve dersine düşünme eğitimi ile birlikte entegre edilmesi, çağımızın gerekliliği olan bilgiye erişim ve öğrenmeyi öğrenme becerilerini destekleyerek, öğretme ve öğrenmeyi düzenleyici bir rol oynamalıdır (Gelen, 2002). Bu bağlamda, eğitim-öğretim programlarının yapılandırıcılık temelinde şekillendiği ve öğretmen uygulamalarını yönlendiren, sistemli bir yaklaşımın nasıl olması gerektiğini belirleyen, yansıtıcı düşünmenin hangi düzeyde ve ne şekilde yer aldığını incelemek önem arz etmektedir.

Yansıtıcı bir öğretmen, problem çözme yeteneğine sahip olup, programa körü körüne uymak yerine, etrafındaki değişkenlere adapte olabilmek yeteneğine sahiptir. Norton (1996: 405–406), yansıtıcı düşünceyi benimsemiş bir öğretmenin özelliklerini şu şekilde sıralar (Güvenç, 2012: 30):

- Eleştirel Değerlendirme: Yansıtıcı öğretmen, kendi öğretme yöntemlerini ve stratejilerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme yeteneğine sahiptir.
- Esneklik: Değişen durumlara uyum sağlayabilme ve öğretim yöntemlerini esnek bir şekilde adapte edebilme yeteneği vardır.
- Sürekli Gelişim Arayışı: Yansıtıcı öğretmen, sürekli olarak kendi profesyonel gelişimini izler ve yeni öğretim stratejilerini keşfetme arayışındadır.
- Sorunları Çözme Yeteneği: Karşılaşılan öğretim sorunlarına yaratıcı bir şekilde yaklaşabilme ve çözme yeteneğine sahiptir.
- Refleksif İletişim: Öğrencilerle ve meslektaşlarıyla etkili bir iletişim kurma ve düşüncelerini açıkça ifade etme becerisine sahiptir.

Bu nitelikler, bir öğretmenin yansıtıcı düşünceyi benimsemesini simgeler ve bu durum, öğretim süreçlerini sürekli olarak iyileştirme ve geliştirme arzusunu yansıtır. Yansıtıcı bir düşünceye sahip olan öğretmen, öğrencilerinin görüşlerinden ve deneyimlerinden öğrenirken, kendi öğretim yöntemlerini sorgular ve geliştirir. Öğrencilerine farklı perspektiflere açık olmayı öğretir, onları keşfetmeye ve araştırmaya teşvik eder. Aynı

zamanda, öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine fırsat tanır ve kendi eleştirilerini dikkate alarak kendi öğretim pratiğini yeniden şekillendirir. Ayrıca, meslektaşlarıyla iletişimde açık ve şeffaf olur, kendi yöntem ve tekniklerini paylaşır ve onların görüşlerini değerlendirir, bu sayede karşılıklı olarak birbirlerini motive eder (Güvenç, 2012: 31).

Yansıtıcı Düşünen Öğretmenlerin Yararları

Yansıtıcı düşünme, öncelikle öğretmenlerin edinmesi gereken önemli bir kişisel gelişim becerisidir. Aynı zamanda eğitim sürecinde öğrencilerin de pek çok kazanıma ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Fakat bu becerinin ilk olarak öğretmenler tarafından kazanılması daha sonra da bu beceriyi öğrencilerine kazandırması gerekmektedir. (Aydın Güç, Baki vd, 2012). Yansıtıcı düşünen öğretmenlerin, öğrencilerinin bireysel farklılıklarının, davranışlarının, duygularının farkında olması öğretim ortamına yönelik bir karar alınmasını ve öğretimini eleştirel bir şekilde değerlendirilmesine zemin hazırlar (Kartal, 2022: 28). Eğitim sürecinin başlamadan önce, öğretim ortamının planını, programını ve koşullarını gözden geçirme şansı tanır. Bu nedenle, yansıtıcı düşünceye sahip bir öğretmen, nitelikli bir öğretim sürecini destekleyen etkin bir süreci başlatır (Pollard, 2005).

Cruickshank, Bainer ve Metcalf (1995) yansıtıcı düşünen öğretmenlerin öğretim ortamına sağladığı katkıları ve faydalarını ele almışlardır. Yansıtıcı düşünen öğretmenler, kendi öğrenme süreçlerini ve deneyimlerini analiz etmeye yönlendirilir. Öğrenme ortamındaki durumları çözümlenme, anlama ve öngörme yeteneklerini geliştirerek eğitim ortamını daha merak uyandırıcı, öngörülebilir ve düşünmeye teşvik eden bir hale getirirler. Kendi ve meslektaşlarının mesleki ve kişisel gelişimini sağlamak için öğrenme ve okul ortamını tekrar gözden geçirirler (Akt. Kartal, 2022: 28).

Yansıtıcı Düşünme ve Öğretmen Eğitimi

Küreselleşen ve sürekli değişen teknolojik dünyaya uyum sağlamak her geçen gün daha zor bir hale gelmektedir. Günümüzde bireylerin bu dinamik dünyada başarılı olabilmeleri sadece bilgi edinmekle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bu bilgileri doğru yerlerde ve etkili bir şekilde kullanabilmeleri önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, günümüz dünyası, sorgulayabilen, yaratıcı düşünebilen, karşılaştığı sorunları çözebilen, girişken, iletişim becerilerine sahip ve kendi düşünce süreçlerini değerlendirebilen bireylerin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bu tür bireylerin yetişmesinde, eğitim-öğretim ve eğitim sisteminin büyük bir etkisi olduğu açıktır. Nihayetinde, toplumların yapılanmasında okul ve eğitim sistemi önemli bir rol oynamaktadır (Maviş, 2014).

Bilindiği üzere eğitim, temelde bireyin davranışlarında kendi deneyimleri aracılığıyla bilinçli bir şekilde amaçlanan değişiklikleri gerçekleştirme sürecini ifade etmektedir (Akyüz, 2012). Bu tanıma göre, eğitimde öncelikle bireye kazandırılması hedeflenen davranışların belirlenmesi gerekmektedir. Arzu edilen davranışlar, sadece toplumun gelenekleri, görenekleri, örf ve adetlerine uygun olmakla kalmaz, aynı zamanda ulusal ve uluslararası ihtiyaçlar doğrultusunda da şekillendirilir (Güvenç, 2012).

Öğretmen, eğitim sisteminin temel bir bileşeni olarak, planlama, değerlendirme ve öğrenme-öğretme etkinliklerini belirleme gibi her aşamada önemli bir rol oynar. Öğretmenin mesleki nitelikleri, amaçlara ulaşmak için uygun ortamları hazırlama, araç-gereç seçimi ve eğitimi etkileyen birçok faktörü içerir.

Hizmet öncesi dönemde alınan eğitim, öğretmenin uygulamalarını ve niteliğini belirlemede kilit bir rol oynar. Öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmen adaylarına yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeleri için fırsatlar sunmalıdır. Dolapçioğlu'na göre, yansıtıcı uygulamalar, öğretmenleri formal bilgidan uzaklaştırarak pratik deneyime odaklanmaya yönlendirir. Yansıtıcı öğretmenler, durumları inceleyerek öğrenci ihtiyaçlarını belirler,

düşüncelerini sorgular, meslektaşlarıyla iletişimde olur ve kendi gelişimlerini sürekli olarak değerlendirir.

Yansıma becerilerine sahip öğretmenleri yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretmen yetiştirme programı, öğrencilere iki önemli açıdan destek sağlamalıdır. Birincisi, yansıma yeteneğini geliştirmek; ikincisi ise öğretmenlere yansıma sürecinde etkili materyalleri nasıl hazırlayıp kullanacakları konusunda rehberlik etmektir. Bu yaklaşım, öğretmen adaylarının sadece teorik bilgiye değil, aynı zamanda pratik deneyime dayalı bilinçli düşünce becerilerine sahip olmalarını sağlar (Altınok, 2002). Hizmet öncesi eğitim sürecinde, öğretmen adaylarına, konuya hakim kişilerin rehberliğinde, zaman ve çaba harcanarak çeşitli uygulama fırsatları sunularak yansıtıcı düşünme becerilerini kazanmalarına destek olunabilir (Üstün, 2011: 26).

Yansıtıcı düşünmeyi öğretmeyi hedefleyen eğitimler, öncelikle kendi yansıtıcı düşünce becerilerini geliştirmeli ve öğrencilere bu konuda örnek olmalıdır. Bu bağlamda, öğretmen eğitimi programları, yansıtıcı uygulamaların gelişimine odaklanarak öğretmenlere rehberlik etmelidir. Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünce becerilerini geliştirmek için, öğretim elemanları ders planları üzerine verdikleri geribildirimler, ders planlarını uygulama sonrası değerlendirme, amaçlı tartışmalar, günlük yazma, gelişim dosyası hazırlama, eylem araştırmalarına katılma, mikro öğretim çalışmalarına dahil olma ve öğretmenlik uygulamaları sırasında gözlem yapma gibi etkinliklerle etkileşimde bulunabilirler. Bu yöntemler, öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünce yeteneklerini artırmak ve bu beceriyi öğrencilere aktarabilmelerini desteklemek adına etkili olabilir (Ünver, 2003). Bu bağlamda, öğretmen yetiştiren kurumların ve öğretim elemanlarının rehberliği, yansıtıcı düşünme süreçlerine hazırlık açısından özenle planlanmalıdır. Bireyin, mesleğe alan bilgisi, pedagojik formasyon ve genel kültürle donanarak adım atmasını sağlayan bu kurumlar, aynı ölçüde yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görevlerini yerine getirmelidir.

Eğitim uygulamalarının temel prensiplerini sorgulayan, kendi uygulamalarındaki etik, politik ve pedagojik konular üzerine düşünce sürecine yansıma yapan birey olarak, yansıtıcı bir öğretmen tanımlanabilir (Şener, 2019: 16).

Yansıtıcı öğretmenler, teorik bilgiyi pratiğe dönüştürme becerisiyle öne çıkarlar. Kendi öğretim stratejilerini ve okul politikalarını gözden geçirerek sürekli olarak gelişmeye çaba harcarlar. Farklı bakış açılarından sorunları analiz eder ve kararlarını, yeni kanıtları göz önünde bulundurarak tekrar değerlendirirler. Bu yaklaşım, hedeflere ulaşmak için kendi öğretim davranışlarını ve sınıf ortamlarını etkili bir şekilde değiştirmelerine olanak tanır. Yansıma yapmayan öğretmenler ise bu kapasiteler açısından sınırlıdır; entelektüel ve ahlaki gelişim için çaba sarf etmezler ve eylemlerinin sonuçlarını düşünmezler (Valli, 1997).

Yansıtıcı öğretmen eğitiminde, öğretmen adayları kendi deneyimlerine anlam kazandırmak için yansıma aracını kullanabilirler (Ramsey, 2010). Yansıma, öğretmen adaylarına bilgi yapılandırma fırsatı tanıyarak, sorular sorma, eleştirme, değerlendirme gibi yöntemlerle düşünce becerilerini geliştirmelerine olanak sağlar. Bu nedenle, hayal edilen hedeflerle gerçek görüşler arasındaki ayrımı fark etmelerini destekler. Bu bağlamda, öğretmen adaylarını düşünme becerileri üzerine ders olarak yetiştirmek son derece kritiktir (Lee, 2008). Öğretmen adaylarının pratik deneyim kazanma süreçlerinde öğrenilen bilgileri etkili bir biçimde hayata geçirmeleri gereklidir. Bu imkanları sunarken, öğretmen eğitimcileri, eleştirel düşünme ve yansıtıcı pratiği benimsemenin, öğretmen adayları için mesleki bir zorunluluk olduğuna inanarak eğitim vermeli (Lambe, 2011).

Öğretmen yetiştirme programlarındaki uygulama süreci, mesleki hayat tecrübelerini edinme konusunda bir basamak olarak değerlendirildiği için büyük bir öneme sahiptir. Bu aşamada, adaylar öğretme aktivitelerini tasarlama konusunda ya bir kitaptaki aktiviteleri adapte ederler ya da kendi özgün aktivitelerini oluştururlar. Öğretmenlik uygulaması, bireylere daha etkili öğretme ve öğrenme deneyimleri sunma amacıyla bir dizi kişisel sorgulama ve yansıma fırsatı sağlar (Mok, 2010).

Öğretmenlerde Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştiren Uygulamalar/Etkinlikler

Yansıtıcı Günlük

Bireyin kendisini ve davranışlarını anlamak için gerçekleştirdiği önemli bir aktivite olan yansıtma, yapılan günlük çalışmalar aracılığıyla da sağlanabilir. Yansıtıcı günlük, kaydedilen gelişmeleri göstermek ve öğrenme sürecini değerlendirmek için etkili bir yöntemdir (Stevens ve Cooper, 2009). Yansıtıcı günlük, bireyin gözlemlerini ve deneyimlerini yazılı bir formatta ifade etme pratiği yaparak zaman içindeki değişimleri ve gelişmeleri fark etmesini sağlar. Bu tür günlükler, bireyleri eleştirel düşünme ve üst düzey düşünce süreçlerine dahil olmaya teşvik eder; katılımcıları daha esnek ve kuralcı olmayan düşünceye yönlendirir ve yaratıcı, sorgulayıcı bir yaklaşıma izin verir. Yansıtıcı günlük tutma, bireylere değerlendirme için zaman ayırma pratiği sunar. Günlük yazma, öğretmenlerin kendi gelişim süreçlerini izlemelerine ve karşılaştıkları deneyimlerin daha derinlemesine farkına varmalarına olanak tanıyan yansıtıcı bir süreçtir (Dobrucalı, 2023: 22).

Günlük tutmanın yansıtıcı düşünce üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- **Deneyimleri İfade Etme:** Günlük tutmak, bireylere deneyimlerini yazılı bir şekilde ifade etme fırsatı sunar, bu da düşüncelerin ve duyguların daha net bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlar.
- **Eleştirel Düşünceyi Teşvik Etme:** Günlük yazma süreci, bireyleri olayları ve düşünceleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeye teşvik eder. Bu, daha derinlemesine düşünmeyi teşvik eder.
- **Yaratıcı Düşünceyi Destekleme:** Günlük yazma, yaratıcı düşünceyi teşvik eder. Farklı bakış açılarına ve çözüm yollarına odaklanma, bireyin yaratıcılığını artırabilir.

Bu sayede, öğretmen ya da öğretmen adayı, düzenli olarak günlük tutarak kendi öğretim uygulamalarındaki eksiklikleri fark edecek ve kendini yeni yöntemler geliştirmeye yönlendirmek için çaba harcamaya başlayacaktır.

Gelişim Dosyası

Gelişim dosyası veya portföy dosyası, öğretmenler ve öğrenciler için değerli bir süreç değerlendirme aracı olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, gelişim dosyaları sadece etkili bir değerlendirme aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda yaşam boyu öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olarak da öne çıkarlar. Bu dosyalar, başarılı bir yansıtma sürecinin de güçlü bir örneği olarak hizmet ederler.

Öğretmen portfolyosu, öğretmenin meslek hayatını kronolojik bir perspektifle ortaya koyan ve öğretim deneyimine dair sunduğu kanıtları içeren kapsamlı bir dosyadır. Bu portföy, öğretmenlere sadece ne yaptıklarını değil, aynı zamanda öğretim uygulamalarını eleştirel bir şekilde analiz etmeleri ve düşünmeleri için bir fırsat sunarak, mesleki gelişimlerine katkıda bulunur ve doğal olarak bir yansıtma sürecine yönlendirir (Milman ve Kilbane, 2005).

Gelişim dosyası hazırlamanın öğretmenler ve öğretmen adayları açısından sağladığı faydalar aşağıda sunulmuştur (Ünver, 2003):

- **Kişisel ve Profesyonel Gelişimin İzlenmesi:** Gelişim dosyası, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının kendi kişisel ve profesyonel gelişimlerini izlemelerine olanak tanır. Bu sayede, mesleki hedeflere ulaşma sürecini gözlemleyebilirler.
- **Kariyer Planlaması ve Hedef Belirleme:** Dosya, öğretmenlere kariyer hedefleri belirleme ve bu hedeflere ulaşma konusunda rehberlik eder. Kariyer planlaması yapmak, uzun vadeli başarıları hedefleme konusunda yardımcı olabilir.
- **Öğrenci Başarılarına Katkı Öğretmenler,** gelişim dosyasını kullanarak kendi öğretim yöntemlerini ve stratejilerini iyileştirerek öğrenci başarılarına daha etkili bir şekilde katkıda bulunabilirler.

Kendi Öğretimini Sorgulama

Yansıtıcı düşünme, bireyin kendi düşünme süreçlerini ve öğrenme yöntemlerini değerlendirdiği bir yaklaşımdır. Aynı zamanda geçmişte gerçekleştirdiği faaliyetleri anımsayarak mevcut etkinlikleri değerlendirmeyi, faaliyetle ilgili sorular sormayı ve sürekli olarak kendi düşüncelerini sorgulamayı içerir (Ünver, 2003).

Bu sayede öğretmenler, kendi öğretim pratiğini değerlendirir, iyileştirme fırsatlarını belirler, yeni stratejiler tasarlar ve bu stratejilerin etkilerini değerlendirirler (Dobrucalı, 2023: 24).

Kısacası, öğretmenin kendi mesleki ilerlemesi üzerine düşünmesi ve bireysel hedeflerini sorgulaması kritiktir. Ayrıca, öğretim süreciyle ilgili sorular sorması ve bu sorular üzerinde düşünerek öğretiminin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmesi, yansıtıcı öğretmen niteliğini artırır.

Yansıtıcı Fikir Paylaşımlarına Katılma

Eğitim literatüründe, uzmanlar tarafından yapılan açıklamalara göre, alandaki yazılı materyaller içinde yansıtıcı paylaşımların, öğrencilerin uygulamalarındaki ortak ve bağımsız unsurları fark etmelerine olanak tanıyan değerli bir etkinlik olduğu vurgulanmaktadır (Zichener ve Liston, 1987, alıntı: Erginel, 2006). Bu benzer çerçevede, bu tür tartışma ortamlarının öğretmenler açısından da yansıtıcı düşünce süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Öğretmenlerin işbirlikli gruplar içinde öğretim pratiği üzerine yaptıkları tartışmalar, mesleki öğrenme toplulukları kavramında Seashore ve diğerleri (2003) tarafından vurgulanan işbirliği ve eleştirel yansıtma temelli yapıları içerir. Eylem üzerine yansıtma, bir eylemin gerçekleşmesinin ardından meslektaşlar arasında yapılan bir gözden geçirme konuşması aracılığıyla gerçekleşen bir süreç olarak tanımlanabilir.

Mikro Öğretim

Sönmez (2007), mikro öğretimi "sınıf ortamında öğrencilere önceden belirlenen niteliklerin kazandırılmasını amaçlayan bir yaklaşım" olarak açıklar. Bu araştırmanın izlenebilmesi için şu adımların atılması gerektiği ifade edilmiştir (Ünver, 2003):

- Öğretmen adayı, mikro öğretim çalışması için hangi öğretmenlik becerisini sergileyeceğine karar verir.
- Uygulama sona erdiğinde video izlenir ve uygulama ile ilgili eleştiriler yapılır. Eğer video çekilmemişse, alınan gözlem notları üzerinden öğretmen adayının dersi hakkında yorumlar yapılır.
- Uygulamadaki eksikleri gidermek amacıyla yeniden uygulama yapılır.

Mikro öğretim, belirlenen davranışın istenilen düzeye ulaşana kadar tekrar edilebilme olanağı sunarak, öğretmen adaylarında arzu edilen niteliklerin gerçekleştirilmesine olanak tanır. Yorulmaz (2006), eğitimcilerin yeteneklerinin keşfedilmesi ve en üst düzeyde gelişmesini destekleyen mikro öğretime gerekli değerin verilmesi gerektiğini vurgular. Bu yöntem, aday öğretmenlerin kendilerini videoda izleyerek hem kendi performanslarını değerlendirme hem de diğer aday öğretmenleri eleştirme şansına sahip olmalarını sağlar.

Gözlem Uygulamalarına Katılma

Staj dönemlerinde, öğretmen adayları farklı derslerde ve alanlarda çeşitli uygulamaları gözlemleyerek deneyim kazanırlar. Bu gözlemler genellikle sınıf yönetimi, dersin işlenişi ve öğretmenin beden dilinin kullanımı gibi konulara odaklanır. Elde edilen gözlemler ve notlar, stajın sonunda öğretim üyeleri ve sınıf arkadaşlarıyla paylaşılır, bu da aday öğretmenlere teori ile pratiği bir araya getirme fırsatı sunar. Alan çalışmaları, teorik bilgiyi güçlendirme ve

uygulama üzerinde eleştirel düşünme yeteneğini geliştirme sürecidir. Staj tamamlandıktan sonra, öğrenilenlerle ilgili bir yansıtma yapmak, eylemler üzerinde düşünme pratiği sunar. Ayrıca, gözlem, okullarda görev yapan öğretmenler için de büyük bir öneme sahiptir (Dobrucalı, 2023: 25).

Kendini Değerlendirme

Öğretmenler, her dersin sonunda kendi performanslarını değerlendirerek derslerinin etkinliğini sorgulamalıdır. Kendi performansını değerlendiren öğretmenler, mesleki gelişimlerine hız kazandırabilir ve yeni perspektifler edinebilirler. Eylemlerini derinlemesine düşünmek ve kendi davranışlarının öğrenciler üzerindeki etkilerini eleştirel bir şekilde sorgulamak, öğretmenleri öğrenci başarılarına karşı daha bilinçli kılar (Larrivee, 2000).

Kişinin kaygılarını anlama, başarı için kriterler belirleme ve sınıf içindeki eylemlerini değerlendirme süreci olan özdeğerlendirme, bir bakıma yansıtma sürecinin bir parçası olarak düşünülebilir (Dobrucalı, 2023: 26).

SONUÇ

Branş öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilim düzeylerinin oldukça yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, farklı disiplinlerde öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir. Araştırmada çıkan bu sonuca öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri programlarda derslerin konuyla ilgili olması sebep olarak gösterilebilir. Eğitim fakültelerinde sunulan öğretmen adaylarına yönelik eğitimin, yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığı ifade edilebilir. Örneğin; staj uygulamaları, hem teorik hem de pratik açıdan, öğretmen adaylarının ders anlatımında kendi yeterliliklerini değerlendirmelerinde yansıtıcı düşünmeyi etkili bir şekilde kullanmalarına olanak tanıyabilir. Bu durum elde edilen sonuçların temel nedenlerinden biri olabilir. Öte yandan bu sonuca benzer örneklemeler üzerinde yapılan bazı çalışmalar paralellik göstermemektedir. Çalışmalara katılan kişisel özellikler bu sonucun temel nedeni olarak gösterilebilir. Ayrıca öğretmen adayları üzerine yapılan çalışmalarda öğrenim görülen üniversitelerdeki eğitim öğretim faaliyetinin uygulamalarındaki farklılıklar yansıtıcı düşünme düzeyinin düşük çıkmasında etkili olduğu söylenebilir (Çelik, 2020).

Yansıtıcı düşünme eğilim düzeyleri üzerine yapılan araştırmada, branş öğretmeni adayları arasında cinsiyet temelinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların kadın öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, öğretmen adayları üzerine gerçekleştirilen diğer çalışmalarla uyumlu bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin kadınlar için daha uygun olduğu inancı ve bu bağlamda kadınların mesleki yeterliliklerinin yüksek olması (Aydın, Ömür ve Argon, 2014) bu tespitin nedeni olarak gösterilebilir. Çünkü yansıtıcı düşünme eğilimi gösteren öğretmenin mesleğine yönelik daha yüksek tutum sergilediği yapılan çalışmalar göstermektedir. Öte yandan araştırmamızın bu bulgusunun aksini ifade eden çalışmalara da rastlanılmıştır. Bu sonucun nedeni araştırmalarındaki örnekleme katılan bireylerin yansıtıcı düşünme eğilimi hakkında düşüncelerin, bilgilerin birbirlerine paralellik göstermesi olabilir.

Ailelerin toplam gelir düzeyine göre branş öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilim düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, Aydın ve Çelik'in (2013) çalışmasıyla uyumlu bir şekilde desteklenmektedir. Bu duruma araştırmada birbirine benzer gelir düzeyine sahip adaylarının ağırlıklı olması ve yansıtıcı düşünmenin daha çok bireyin kişisel özelliklerine göre değişiklik göstermesi söylenebilir.

Branş öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilim düzeyleri, anne-baba eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu bulgu, öğretmen

adayları üzerinde yapılan benzer bir çalışmayla tutarlılık arz etmektedir. Bireylerin düşünme yapısının gelişiminde kendi deneyimlerinin daha etkili bir faktör olabileceği düşünüldüğünde, bu sonuç anlamlıdır.

Bu araştırmada sınıf mevcudu değişkeninin yansıtıcı düşünmenin uygulanabilmesinde bir etken olabileceği sonucu çıkmıştır. Bu bağlamda devlet okullarında sınıf mevcudlarının azaltılması yönünde tedbirler alınabilir. Öğretmenlerin EBA platformları üzerinden yansıtıcı günlük yazabilmeleri için ortamlar oluşturulabilir. Öğretmenlerin yansıtıcı günlük çalışmalarını birbirleriyle paylaşarak tartışabilmeleri için zümre toplantıları kullanılabilir. Okullara, özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanan danışmanların öğretmenlere hem öğretmenlik becerileri ile ilgili daha fazla destek olmaları, hem de onları yansıtıcı sorgulama yapmaya teşvik etmeleri sağlanabilir. Okullarda tecrübeli öğretmenlerin mesleğe yeni başlayan öğretmenlerle, kendilerini değerlendirme ile ilgili olarak paylaşımında bulunabilmeleri için ortam ve zaman sağlanabilir.

Okullarda her hafta belli bir zaman diliminde öğretmenler için yansıtıcı fikir paylaşımları toplantısı düzenlenebilir ve her öğretmenin meslektaşlarına kendi öğretimi ile ilgili fikirlerini söylemesi sağlanabilir. Böylelikle okullarda mesleki öğrenme toplulukları oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alp, S. ve Taşkın, Ş. Ç. (2008). Eğitimde Yansıtıcı Düşüncenin Önemi Ve Yansıtıcı Düşünceyi Geliştirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 311-320.
- Altınok, H. (2002). Yansıtıcı Öğretim: Önemi ve Öğretmen Eğitimine Yansımaları. *Eğitim Araştırmaları*, 8, 66-73.
- Aydın Güç, F., Baki, A. ve Özmen, Z. M. (2012). İlköğretim Matematik Öğretmeni Adaylarının Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 59-72.
- Aydın, M. ve Çelik, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (2), 169-181.
- Crawford, A., Saul, W., Mathews, S. R. ve Makinster, J. (2009). *Düşünen Sınıf İçin Öğretme ve Öğrenme Yöntemleri* (P. Atasoy, E. U. Oğuz ve S. Gülgöz, Çev.). İstanbul (Eserin aslının basım tarihi 2005).
- Creemers, B., Kyriakides, L. (2012). Teacher Professional Development for Improving Quality of Teaching. *Netherlands*.
- Çelik, B.B. (2020). Branş Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Dewey, J. (1933), *How We Think*, New York: Prometheus Books
- Dobrucalı, E. (2023). branş Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Dolapçıoğlu, S. D. (2007). Branş Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Duban, N. ve Yelken, Y. T. (2010). Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Ve Yansıtıcı Öğretmen Özellikleriyle İlgili Görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 343-360.

- Erginel, S. Ş. (2006). *Yansıtıcı Düşünen Öğretmen Yetiştirme: Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Yansıtıcı Düşünmenin Algısı ve Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma*. (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersözlü, Z. N. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme Etkinliklerinin Akademik Başarıya Etkisi*. (Doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 100-119.
- Güvenç, Z. (2012). Branş Öğretmenlerinin Duygusal Zekaları İle Yansıtıcı Düşünme Becerileri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli: Pamukkale Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, B. (2022). Branş Öğretmenlerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları İle Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Lambe, J. (2011). Developing pre-service teachers' reflective capacity through engagement with classroom-based research. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives*, 12(1), 87–100.
- Larrivee, B. (2000). Transforming Teaching Practice: Becoming the Critically Reflective Teacher, *Reflective Practice*, 1(3), 293-307.
- Maviş, F. Ö. (2014). *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yansıtıcı Uygulama Düzeyleri Gle Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Karşılaştırılması*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Tokat.
- Mok, I. A. (2010). Towards a reflective practice: The case of a prospective teacher in Hong Kong. *Journal of Mathematics Education*, 3(2), 25-39.
- Norton, J. L. (1994). Creative Thinking and Reflective Practitioner, *Journal of Instructional Psychology*.
- Norton, J. L. (1997). Locus of control and reflective thinking in preservice teacher. *Education*, 117(3), 401-408.
- Pollard, A. (2005). *Reflective Teaching*. London: Continuum International Publishing Group.
- Ramsey, S. J. (2010). Making thinking public: Reflection in elementary teacher education. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives*, 11(2), 205–216.
- Rodgers, C. (2002). Defining Reflection: Another Look at John Dewey And Reflective Thinking. *Teachers College Record*, Volume:104, Number: 4, p. 842-866.
- Şener, A.NN. (2019). Branş Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Ve Çevre Bilinci Arasındaki İlişki: Bursa İli Nilüfer İlçesi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Manisa Celal Bayar Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Tan, K. S., and Goh, N. K. (2008). Assessing students reflective responses to chemistry-related learning tasks. *US-China Education Review*, 5 (11), 28- 36.
- Temel, Ş. (2017). Sınıf Öğretmenleri Ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep: Gaziantep Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- Tok, Ş. (2008). Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinliklerin Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarına, Performanslarına Ve Yansıtımlarına Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(149), 104-117.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Üstün, G. (2011). Branş Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Valli, L. (1997). Listening to other voices: A description of teacher reflection in the United States. *Peabody Journal of Education*, 72(1), 67–88.
- Yıldırım, Ö. (2019). Branş Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Ve Öğretme-Öğrenme Anlayışlarının İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Manisa Celal Bayar Sosyal Lisansüstü Bilimler Enstitüsü.
- York-Barr, J., Sommers, W.A, Ghore, G.S. ve Monthie J. (2006). Reflective practice to improve schools: An action guide for educators. *California: Corwin Press*.
- Zeichner, K. M.; Liston, D. P. (1996). Reflective Teaching: An Introduction. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. *Publishers, Mahwah*.